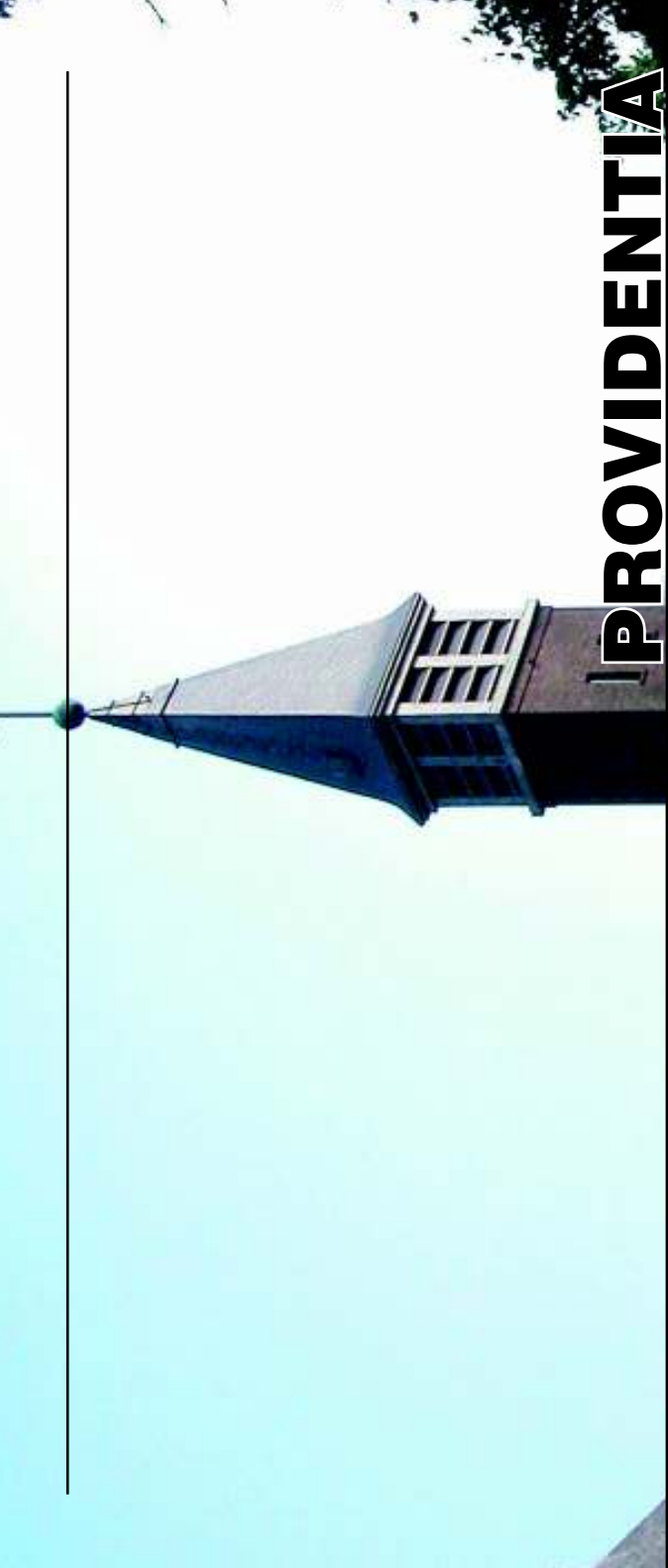
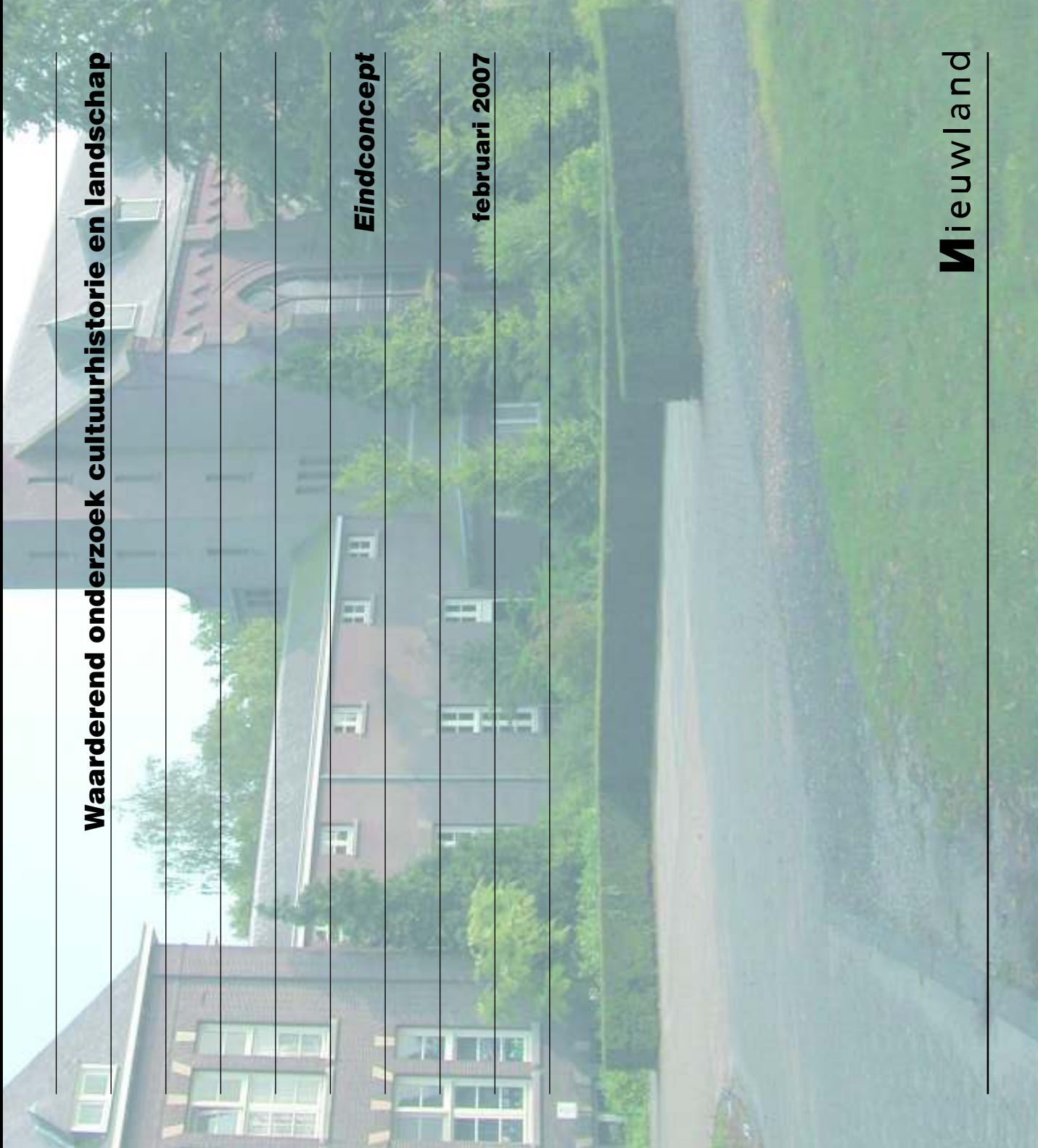

PROVIDENTIA

Waarderend onderzoek cultuurhistorie en landschap

Eindconcept

februari 2007

Nieuwland

colofon

opdrachtgever

Stichting Kempenhaeghe
Sterkselseweg 65
5591 VE Heeze

Contactpersoon:
ir. N. Bomer

opdrachtnemer

Nieuwland Advies
Haagsteeg 4
Postbus 522, 6700 AM Wageningen

telefoon: +31.(0)317.467.246
fax: +31.(0)317.467.200
e-mail: advies@nieuwland.nl
www.nieuwlandadvies.nl

adviseurs:
ir. René Siemens
ir. Hermine de Nederlanden
ir. Marije Tilstra

vormgeving

Nieuwland Advies

copyright

6411 HWP © 2007 Nieuwland Advies, Wageningen

*Neis uit deze uitgave mag worden veeveekoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, foto-
kopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur(s).
Deze uitgave is met de grootste zorgvuldigheid opgesteld. Noch de makers, noch de uitgever stellen zich echter
aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolkomenheden in deze
uitgave.*

INHOUD

Inhoud

Hoofdstuk 1: Inleiding

05

- 1.1 Vraagstelling
- 1.2 Opzet en methodiek

05
07

Hoofdstuk 2: Cultureelhistorisch onderzoek

09

- 2.1 Prehistorie
- 2.2 Woeste grond
- 2.3 Ontginning en bosaanplant
- 2.4 Providentia

11
13
15
19

Hoofdstuk 3: Landschapsonderzoek

21

- 3.1 Providentia en de omgeving
- 3.2 Ruimtelijke structuur
- 3.3 Gebruik
- 3.4 Bos en natuur

21
23
27
29

Hoofdstuk 4: Kwaliteitsbeeld

33

Op het complex Providentia in de gemeente Heeze-Leende worden epilepsiepatiënten opgevangen en verzorgd. Er zijn ingrijpende ontwikkelingen gaande. Steeds meer patiënten gaan in dorpen wonen en de groep ernstige patiënten blijft achter.

De Stichting Kempenhaeghe heeft in april 2006 een toekomstvisie voor Providentia uitgebracht. De notitie 'Providentia, perspectieven voor een nieuwe toekomst' bevat een schets voor de ontwikkeling van het complex Providentia, waarin zowel ruimte is voor de verzorging en het wonen van 150 epilepsiepatiënten, als voor een groep nieuwe bewoners die zich hier willen vestigen. Patiënten en anderen zullen op Providentia samen een nieuwe hechte dorpsgemeenschap vormen.

Voor Providentia betekent dit, dat het terrein en de bebouwing ingrijpende veranderingen kan ondergaan. De bestaande bebouwing kan verdwijnen, worden hersteld en al dan niet een nieuwe functie krijgen. Ook nieuwbouw is aan de orde. Bij dit alles kan een ingrijpende verandering in de inrichting van het terrein worden doorgevoerd, gericht op de nieuwe functies en op het behoud, het herstellen en de ontwikkeling van landschappelijke kwaliteiten.

1.1 Vraagstelling

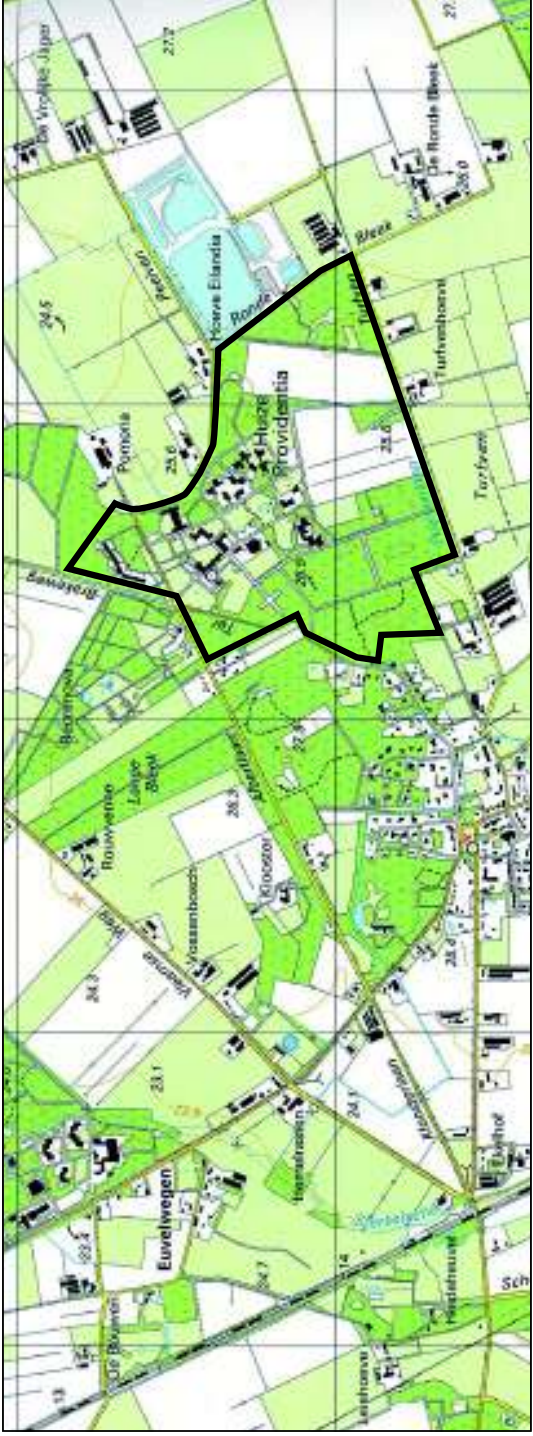
De voorgenomen veranderingen op Providentia dienen te passen in het beleid voor de Groene Hoofdstructuur (GHS) van de provincie en dienen te worden afgestemd op de specifieke kwaliteiten van het complex en de omgeving.

De bosparcels van Providentia behoren tot het 'overig bos en natuurgebied' van de GHS Brabant (zie de kaart Uitgangspunten beleid).

Het beleid voor de GHS is gericht op maximale rust en ruimte voor ontwikkeling van de natuur en landschapswaarden.

De stichting Kempenhaeghe heeft aan Nieuwland Advies gevraagd een waarderend landschapsonderzoek uit te voeren. Met dit onderzoek - naar de bosparcels van de GHS en het gehele complex Providentia - worden de cultuurhistorische waarden, de beeldkwaliteit en de waarden van bos en natuur in beeld gebracht.

Het behoud, het herstellen en de ontwikkeling van deze waarden is het uitgangspunt voor het vervolg van de ruimtelijke planvorming voor Providentia.

1.2 Opzet en methodiek

Het historische en landschapsonderzoek betreft een cultuurhistorische analyse van het terrein en een analyse van de landschappelijke opbouw van het plangebied. Dit kwalitatieve onderzoek is uitgevoerd door landschapsarchitecten, een ecooloog en bosbouwkundige.

De cultuurhistorische analyse is uiteengezet in vier kenmerkende fasen voor de ontwikkeling van het plangebied:

- Prehistorie (voor de middeleeuwen)
- Woeste grond (1200-1900)
- Ontginning en bosaanplant (20e eeuw)
- Providentia (1920-2007)

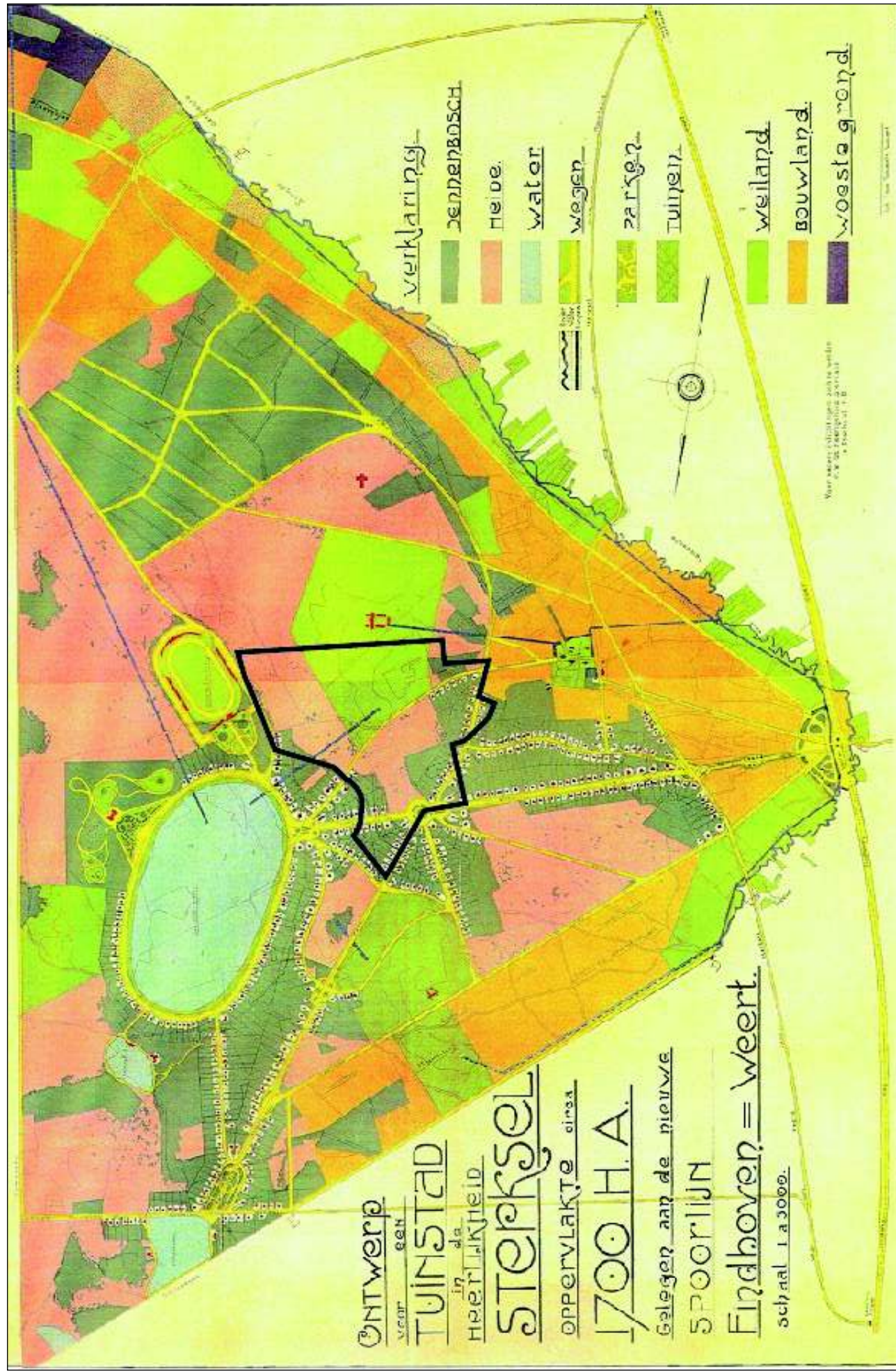
Dit onderzoek is uitgevoerd door middel van studie van historische kaarten, beschikbare documentatie en mondelinge informatie van de gemeente (zie bronnenlijst).

In het landschapsonderzoek is allereerst de relatie van Providentia tot de omgeving geanalyseerd. Vervolgens is de landschappelijke opbouw van het plangebied onderzocht aan de hand van de aspecten:

- De ruimtelijke structuur
- Het gebruik
- Bos- en natuurwaarden.

Dit onderzoek is uitgevoerd op basis van kaartstudie, veldbezoek en studie van de beschikbare documentatie (zie bronnenlijst).

De onderdelen van de analyse geven inzicht in de structuur en waardevolle elementen van het plangebied. Samen levert dat een kwaliteitsbeeld van de belangrijkste kenmerken die behouden dan wel versterkt kunnen worden in de toekomstige inrichting.

CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK

Het landschap van Providentia heeft in verschillende stappen vorm gekregen. In dit hoofdstuk wordt aan de hand van vier kenmerkende fasen de ontwikkeling van het plangebied aangegeven. Iedere fase heeft eigen ruimtelijke kenmerken waarvan sommige nu nog zichtbaar zijn.

Behoud en waar mogelijk ontwikkeling van de cultuurhistorische waarden is van belang voor een leesbaar landschap met identiteit.

De bepalende fasen voor Providentia zijn:

- Prehistorie (voor de middeleeuwen)
- Woeste grond (1200-1900)
- Ontginning en bosaanplant (20e eeuw)
- Providentia (1920-2007)

Per fase volgt een korte beschrijving van de geschiedenis en het toenmalige landschap. Op de kaart zijn de ruimtelijke kenmerken aangegeven die deels nog herkenbaar zijn. Deze worden in het kwaliteitsbeeld meegenomen (zie hoofdstuk 4).

Gemeente Heeze-Leende
Een archeologische verwachtings- en advieskaart
 Archeologische advieskaart
 RAAP-rapport 943, kaartbijlage 5, schaal 1:15.000

legenda

archeologische verwachting

hoog

middelaan

laag

1350 (in deze gebieden kan een bijzondere
archeologische datum voorkomen)

zeer laag

onbekend

108

Sterksel

30577

32329

Sterkselsche

2.1 Prehistorie

In de tijd voor de Middeleeuwen is dit gebied op het zandige plateau van Brabant bedekt met natuurlijk bos. Sporen van vroege bewoning zijn gevonden langs de randen van beekdalen op de grens van droog naar nat. De oudst bekende bewoningsplaatsen liggen langs de oeverwal van de Aa bij Leende en Heeze, enkele kilometers ten westen van Providentia. In de omgeving van Providentia zijn geen vondstmeldingen. Mogelijke vondsten zouden betrekking kunnen hebben op jagers-verzamelaars (vuursteenplaatsen) of landbouwers (nederzettingen).

De bospercelen ten zuiden van de Albertlaan zijn in het Streekplan aangegeven als gebied met middelhoge tot hoge indicatiewaarde volgens de IKAW (Archeologische verwachting). De IKAW waarden zijn gebaseerd op bodemtype en grondwaterstanden. Daaruit zijn geen gegevens af te leiden over de vroege bewoning van het gebied.

De gemeentelijke archeologische verwachtings- en advieskaart van de gemeente Heeze-Leende geeft de archeologische verwachtingswaarde nauwkeuriger aan. Voor het grootste deel van het Providentia terrein (met name de oostkant, op de niet-lemige podzolgronden) geldt een hoge verwachtingswaarde. Deze verwachtingswaarde heeft met name betrekking op jagers-verzamelaars. Ook een gedeelte van het voormalige Turfven, net ten zuiden van Providentia, zou een bijzondere archeologische dataset kunnen bevatten, die betrekking heeft op de jagers-verzamelaars. Het meest westelijke deel van het Providentia terrein heeft een middelmatige verwachtingswaarde, die met name betrekking heeft op landbouwers.

Ruimtelijke kenmerken ‘Prehistorie’

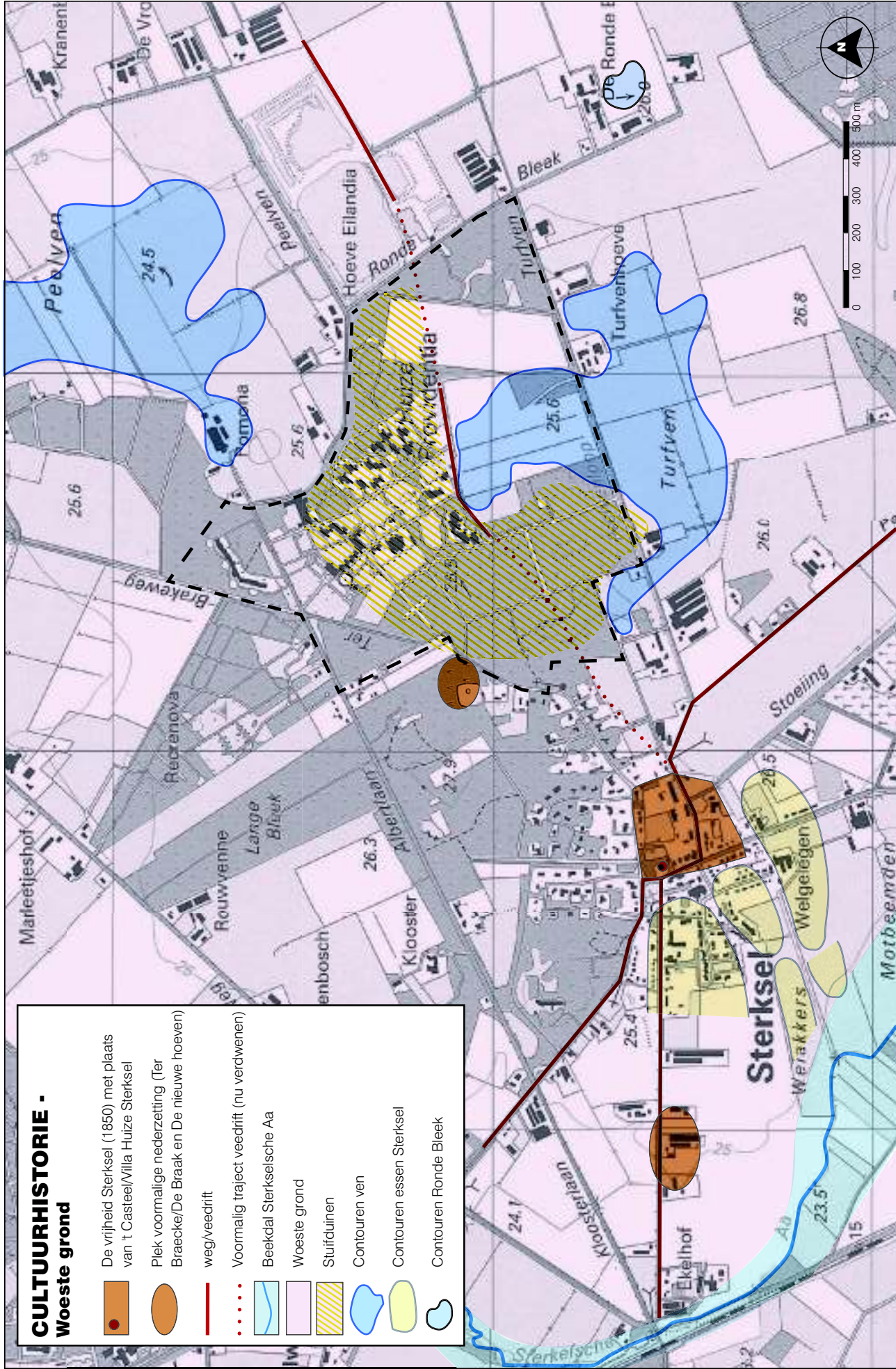
- Beekdal Sterkselsche Aa
- Uitgestrekte zandgronden

Bronnen:

- Streekplan Noord-Brabant 2002 (Brabant in Balans), inclusief partiële herziening
- E-mail/notitie dhr H. Kuijpers, Provincie Noord-Brabant, 14 februari 2007
- Dhr. J.Schiffelers, gemeente Heeze-Leende

12 Topkaart ca 1850

2.2 Woeste grond

Vanaf de Middeleeuwen tot in de 19e eeuw is het grondgebied van Providentia uitgestrekte woeste grond. Het gebied wordt gebruikt om het vee te weiden dat 's winters in de potstal staat en de mest levert voor de esgronden rond de oude hoeves en esdorpen. Door overbegrazing krijgt de wind vat op de zandgrond en ontstaan de karakteristieke stuifduinen. Op ondoorlatende plekken stagneert het water waardoor vennen ontstaan. Het Peelven en Turfven zijn de grootste vennen bij het plangebied. Aan de zuidoostzijde van het huidige Providentia terrein ligt een klein vennetje met de naam 'Ronde Bleek'.

12e t/m 18e eeuw: landgoed van de Abdij van

Averbode

Tot 1172 is Hubertus, heer van Heeze, eigenaar van 'het domein Sterksel'. In 1172 wordt dit verkocht aan de Abdij van Averbode (een orde die veel heeft gedaan in predikatie, zielzorg en ontginning van woeste gronden). De kloosterhoeve ('Huize Sterksel' of 't Casteel') staat op de plek van de huidige 'villa Huize Sterksel'.

Tot het eind van de 18e eeuw is het domein Sterksel 'landgoed' (ca. 1800 ha) van de abdij. Dan wordt het (uit angst voor onteigening als gevolg van de Franse revolutie) verkocht aan Adriaan Pompen uit Leende. Op een oude kaart uit 1653 en de verkoopakte uit de 18e eeuw staan in de omgeving van de Kloosterhoeve en Kapel ook nog vijf pachthoeven: 'De Steen', 'De Bril', 'De Kan', 'De Poel' in Sterksel en hoeve 'Ter Braecke' (waarschijnlijk vroeg middeleeuws), noordboostelijk van Sterksel.

19e eeuw/ca 1850: de vrijheid Sterksel

Op de kaart van omstreeks 1850 is ten noordoosten van het esgehucht Sterksel het gehucht 'De Braak' te zien (enclave temidden van de woeste gronden). Waarschijnlijk gaat het hier om een aantal gebouwen geconcentreerd rondom de oude hoeve 'Ter Braecke'. Deze gebouwen zijn in de tweede helft van de 19e eeuw verdwenen.

Ten westen van Sterksel bevindt zich op de kaart uit 1850 een cluster van boerderijen, genaamd 'de nieuwe hoeven'. Dit ligt bij de kruising van beek en weg.

Vanuit Sterksel voert een veedrift naar de woeste gronden in de omgeving. Hiervan zijn nu nog slechts enkele restanten over. Ook voert een weg langs de rand van het beekdal in zuidoostelijke richting.

De omgeving van Sterksel bestaat in de 19e eeuw nog voor het grootste deel uit beekdal (Sterkselsche Aa) en woeste gronden met vennen.

Bij aankoop van 'de vrijheid Sterksel' door Adriaan Pompen aan het eind van de 18e eeuw is Sterksel een esgehucht met slechts 5 boerderijen. In de 19e eeuw breidt het uit tot 16 boerderijen. Ook wordt een jachthuis gebouwd.

In deze periode is 't Casteel' afgebrand. Het wordt in de 19e eeuw nog driemaal herbouwd totdat uiteindelijk de huidige villa (1892) wordt gebouwd.

Ruimtelijke kenmerken 'Woeste grond'

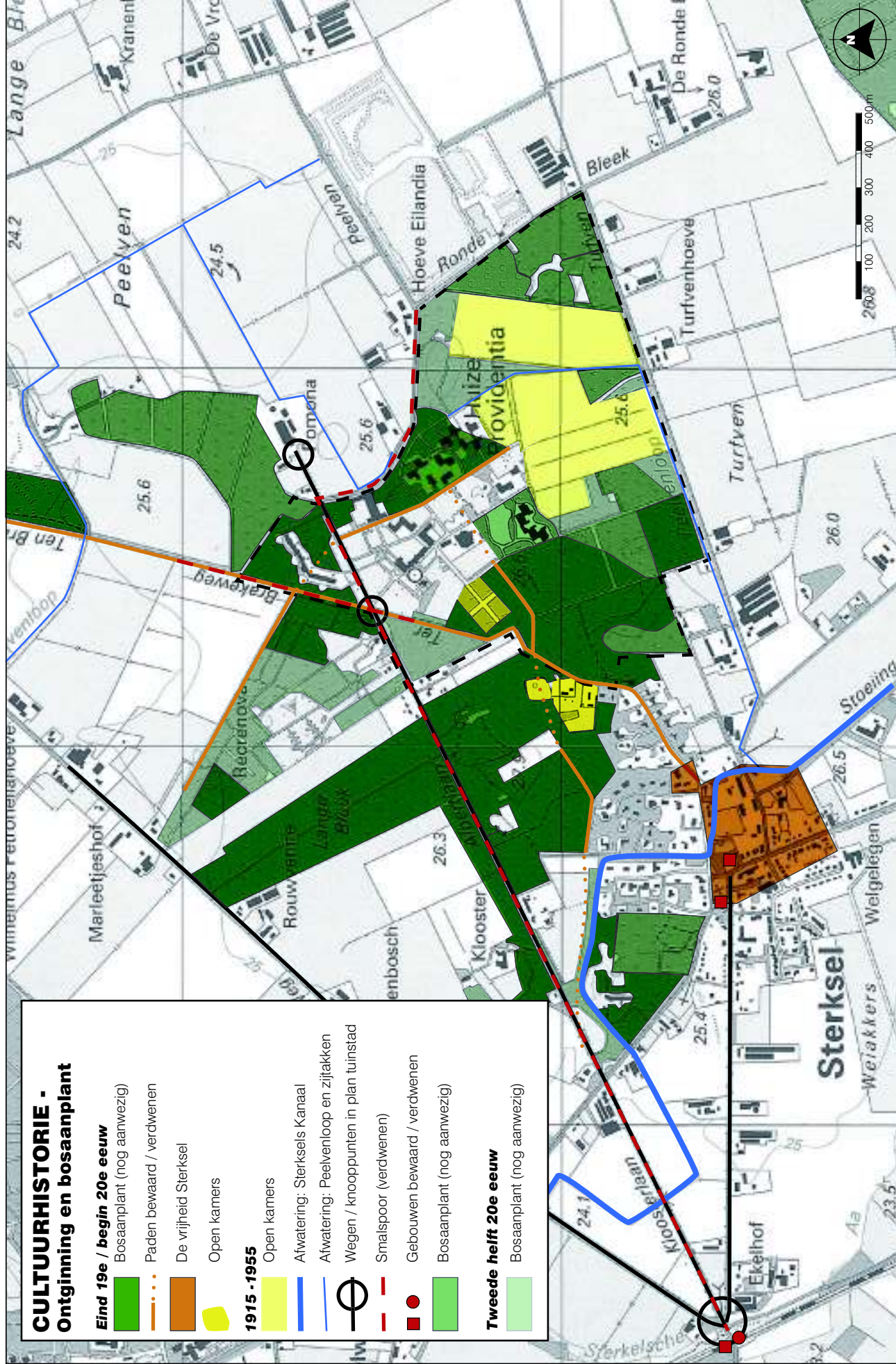
- Stuifduinen op de hogere gronden
- De laagten van het Peelven en het Turfven
- De veedrift van Sterksel naar Someren

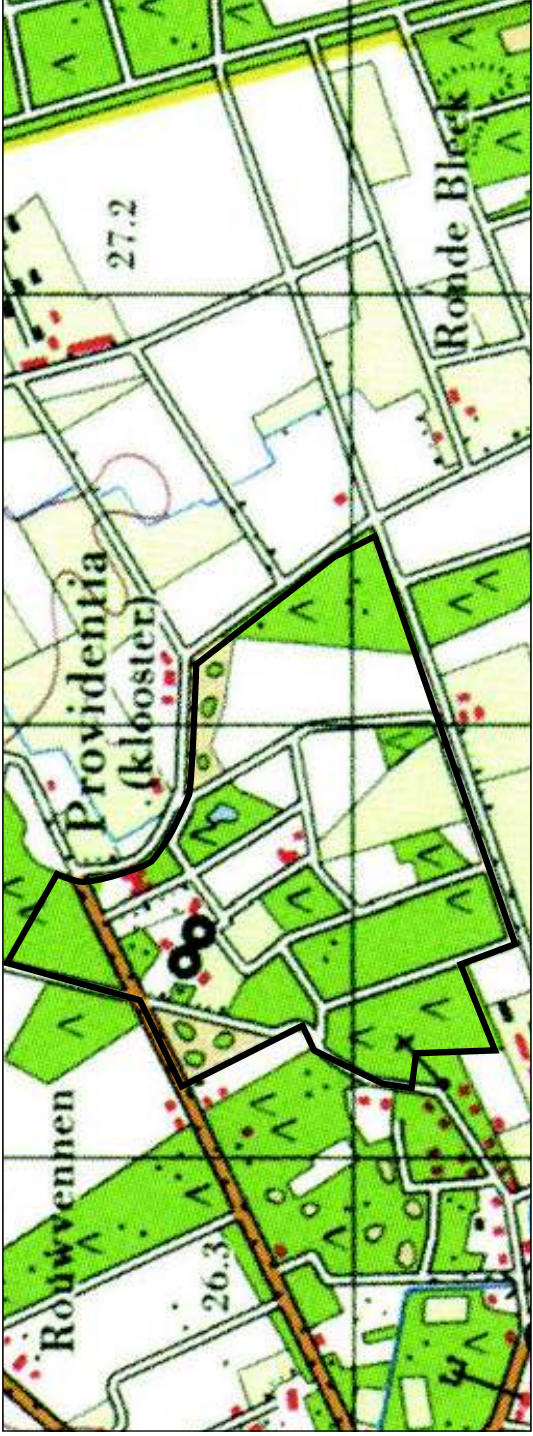
Bronnen:

- 'Het Nederlandse landschap, een historisch-geografische benadering', S. Barends e.a., 2000
- Historische Atlas 1850
- Heemkronyk, jaargang 42, nummer 2, juni 2003
- www.heeze-leende.nl
- Notitie dhr. Schifflers, gemeente Heeze-Leende, 13 februari 2007

Topkaart ca 1900

Topkaart ca 1955

2.3 Ontginning en bosaanplant

Door de invoer van kunstmest wordt aan het eind van de 19e eeuw het potstalsysteem vervangen door nieuwe landbouwmethodes. Daarmee wordt de gemeenschappelijk gebruikte woeste grond overbodig voor het agrarisch functioneren van de esgronden. Vanaf het begin van de 20e eeuw kan dan ook de ontginning van de woeste grond ter hand worden genomen. Voor een belangrijk deel wordt de relatief arme zandgrond bebost voor houtteelt voor masthout en de mijnbouw. De rest van het gebied wordt ontgonnen om als landbouwgrond te dienen.

Begin 20e eeuw

Op de kaart uit 1900 is te zien, dat een groot deel van de woeste gronden ten noordoosten van Sterksel is ontgonnen en beplant met bos. Dit vormt het jonge heideontginnings-landschap. Een groot deel van het huidige blokvormige verkavelingspatroon, bospercelen en open ruimten stamt uit deze tijd.

1915 - 1924: NV 'de Heerlijkheid Sterksel'

In 1914 verkopen de Pompens Sterksel aan een makelaar in onroerend goed (dhr. Willems uit Antwerpen). Deze besluit van Sterksel een tuinstad te maken en richt daarvoor op 27 juli 1915 met een aantal industriëlen de N.V. 'De Heerlijkheid Sterksel' op.

De N.V. maakt plannen voor grootschalige ontginningen van de nog overgebleven woeste grond tot wei-, bouw- en tuinland. De bedoeling is om deze gronden te verkopen aan landbouwers en tuinders (zie kaart blz. 8).

Omdat al omstreeks 1916 bekend wordt dat de tuinstad

financieel niet haalbaar is, wordt daarna de energie uitsluitend in de ontginning gestoken. Heel Sterksel wordt in feite een groot ontginningsbedrijf.

Het Turfven is als eerste ontgonnen, door het via een ontginningsloot 'leeg te laten lopen'. Daarna is de grond waarschijnlijk zo diep mogelijk geploegd om het gebied geschikt te maken voor landbouw.

De ontginning van het Peelven (120 ha) wordt gestart nadat blijkt dat het plan om rondom het ven een boulevard aan te leggen financieel niet haalbaar is. Tussen 1916 en 1918 wordt gestart met de ontginning en wordt de Peelvenloop gegraven als afwateringssloot. Deze sloot loopt vanuit het Peelven onder de Vlaamse Weg door naar Heeze om daar uit te monden in de Sterkselsche Aa. Waarschijnlijk is na verloop van tijd een stelsel ontstaan van met elkaar verbonden ontwateringssloten, waarvan het peil werd gereguleerd door een stuw bij Heeze. De (oudere) ontwateringssloten van het Turfven aan de zuidkant van Providentia zijn hierdoor mogelijk aan de Peelvenloop gekoppeld en zouden daardoor ook dezelfde naam kunnen hebben gekregen.

Het ploegen van het drooggelegde Peelven gebeurt met ossen en paarden.

Ook het Sterkselsch Kanaal is in deze tijd gegraven als afwateringskanaal, aan de noordoostzijde van het beekdal. Het 6 km lange kanaal is met de hand gegraven.

Restant smalspoor bij Kloosterlaan

Sterksel wordt beter ontsloten door de aanleg van het spoor Eindhoven-Weert, en het station 'Heerlijkheid Sterksel'. Het stationsgebouw is nu verdwenen maar de woning van de stationschef staat er nog.

Ten behoeve van de ontginning wordt een smalspoor aangelegd. Het gedeelte over de Albertlaan wordt als eerste aangelegd (voor ontginning van het Peelven). Later ontstaan ter hoogte van Providentia vertakkingen. Een deel van het smalspoortraject is nog bewaard en bestaat nu uit wegen en paden (Ter Brakeweg, Albertlaan, Ronde Bleek). Nadat de N.V. failliet is gegaan, heeft het smalspoor nog enige tijd dienst gedaan bij de bouw van Huize Providentia en voor het vervoer van steenkool naar het klooster. Mogelijk zijn rails gebruikt als afrastering op Providentia.

De belangrijkste wegen die van het tuinstadontwerp zijn overgebleven zijn de Vlaamseweg, Kloosterlaan/Albertlaan en Stationslaan/Pompendreef. In het ontwerp is de Albertlaan een lange as met aan weerszijden woningen en bosstroken. De polen van deze as worden gevormd door het station aan de westzijde en een plein aan de rand van het Peelven, tevens startpunt van de boulevard. Deze boulevard en plein zijn nooit aangelegd. In de huidige situatie mist de Albertlaan hier een eindpunt. Een ander belangrijk punt op de Albertlaan is in het tuinstadontwerp de huidige entree van het Providentia terrein (daar is ook een plein ontworpen). De opzet van het plan is in de huidige ganzevoetstructuur van wegen ter plekke van het oude station te herkennen.

Uit de tijd van de tuinstad Sterksel stamt ook een aantal gebouwen. De villa 'Huize Sterksel' (voor het laatst herbouwd in 1892) ligt langs één van de hoofdwegen uit het tuinstadontwerp. Het Grand Hotel Sterksel (1917, later het St. Pauluscollege, inmiddels afgebroken) wordt ook in deze tijd gebouwd.

In 1924 gaat de Hanzebank (financierder) en daarmee ook de N.V. 'De Heerlijkheid Sterksel' failliet.

Albertlaan

Bebossing na 1924

Vanaf 1925 worden de ontgonnen gronden van Sterksel en omgeving publiek verkocht. Uit alle provincies van Nederland komen agrariërs om in de omgeving van Sterksel een nieuw bestaan op te bouwen.

Rond 1955 is een groot gedeelte van het huidige Providentia bebost. Deels zijn dit nog bossen uit het einde van de 19e en begin 20e eeuw, deels zijn ook nieuwe bossen aangeplant. Ook zijn de oudere bossen op sommige plekken gekapt. Naast bossen bevinden zich op het Providentia terrein enkele heideveldjes en landbouwpercelen.

Tweede helft 20e eeuw

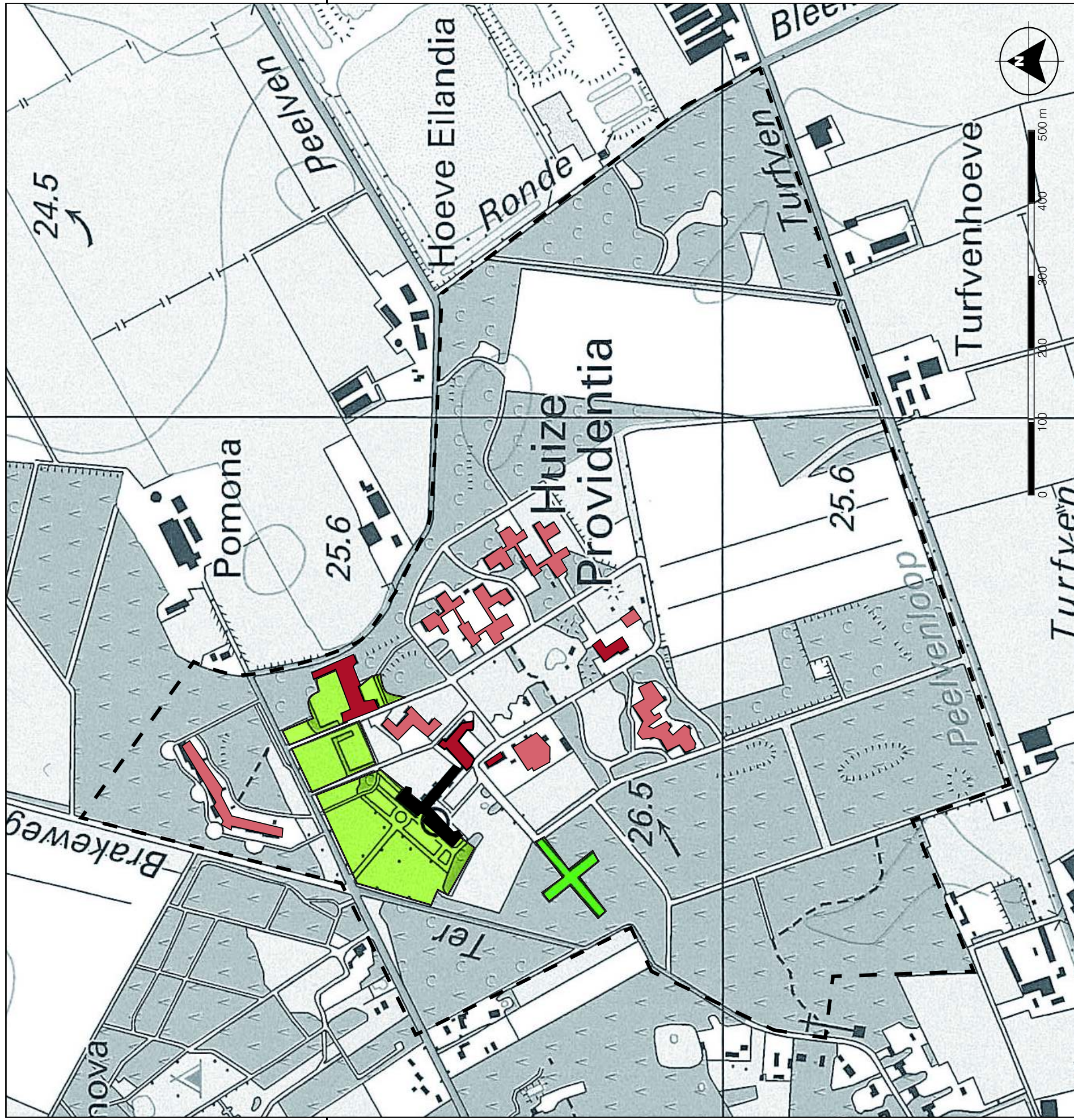
Op sommige plekken zijn in de tweede helft van de 20e eeuw nieuwe bospercelen aangeplant: dit zijn de jongste bospercelen op het Providentia terrein.

Ruimtelijke kenmerken ‘Ontginning en bosaanplant’

- Kavelpatroon
- Bospercelen
- Ontginningswegen
- Waterlopen: Sterkselsch kanaal en Peelvenloop
- Landbouwgrond (open kamers)

Bronnen:

- 'Het Nederlandse landschap, een historisch-geografische benadering', S. Barends e.a., 2000
- Historische Atlas 1900
- Atlas van topografische kaarten Nederland, 1955 - 1965
- Heemkronyk, jaargang 42, nummer 2, juni 2003
- www.heeze-leende.nl
- www.sterksel.nu
- www.stationsweb.nl
- Notitie dhr. Schifvelers, gemeente Heeze-Leende, 13 februari 2007

CULTUURHISTORIE -
Providentia

Gebouw jaren '20

Gebouw jaren '30

Gebouw jaren '70

Plan heemtuin

Begraafplaats

2.4 Providentia

De laatste fase in de historische ontwikkeling van het plangebied wordt bepaald door de bestemming als Providentia, het klooster/verpleeginrichting. Het terrein wordt in verschillende stappen uitgebreid. Ook de oorlogstijd laat zijn sporen achter.

Eerste helft 20e eeuw

In 1919 kopen de Broeders van de H. Joseph uit Heerlen een terrein in Sterksel met als doel het stichten van een verpleeghuis voor epileptici.

In 1925 wordt de eerste steen gelegd van het klooster Providentia. De bouw wordt voltooid in 1927. 13 broeders en 50 patiënten nemen hun intrek. Het gebouw heeft een neo-klassieke bouwstijl. In de loop der tijd heeft het kloostergebouw verschillende functies: klooster, verpleeghuis, huisvesting van Duitse soldaten, hospitaal voor Engelse militairen, kinderdagverblijf.

De Kapel en Ter Braeckezaal zijn ook rond deze tijd gebouwd, in dezelfde architectonische stijl als het hoofdgebouw.

De Boerderij is een ontginningshoeve in Amsterdamse School stijl met een fraaie kap en schuur. Tegenwoordig is deze boerderij in gebruik als kinderboerderij.

In de kern Sterksel wordt in 1926 het Grand Hotel Sterksel vervangen door het St. Pauluscollege. Opdracht hiervoor wordt gegeven door de Witte Paters, missionarissen van Afrika. Kort daarna (1928) wordt door dezelfde architect de H. Catharina-kerk ontworpen en gebouwd. Aan de Albertlaan wordt, ook in de eerste helft van de 20e eeuw, het klooster van de missiezusters van Onze Lieve Vrouwe van Afrika, de Witte Zusters, gebouwd.

Sinds 1933 neemt Providentia ook kinderen op en die krijgen hier les. In 1937 wordt hiervoor op het terrein van Providentia de school gebouwd.

In de Tweede Wereldoorlog wordt Providentia achtereenvolgens door de Duitsers en de Engelsen onteigend. In deze tijd wordt rondom Providentia een betonnen schuilplaats aangebracht, die ongeveer tot de eerste verdieping reikt. Deze is voorzien van een betondek van circa een meter, met daarbovenop weer grond en beschoeiing. De precieze ligging van dit verdedigingswerk is niet bekend.

Ook wordt een begraafplaats aangelegd voor Engelse soldaten. Hier zijn ook enkele oud-bewoners begraven.

Bronnen:

- www.kempenhaeghe.nl
- Notitie dhr. Schifflers, gemeente Heeze-Leende, 13 februari 2007

Tweede helft 20e eeuw

Vanaf 1969 wordt begonnen met de renovatie van de gebouwen op Providentia en gestart met de bouw van verschillende clusters van woonpaviljoens in de bostrand.

De centrale openbare ruimte wordt ingericht als park met speelvoorzieningen en een heemtuin. Het plan hiervoor is ten dele uitgevoerd ten zuiden van de Albertlaan. Doel van de heemtuin is enerzijds samenwerking met het IVN (Vereniging voor natuur- en milieueducatie), anderzijds een functie voor de bewoners en bezoekers.

In 1990 verlaten de broeders Providentia. In de 21e eeuw zijn nieuwe plannen noodzakelijk om de voorzieningen voor de bewoners te moderniseren.

Ruimtelijke kenmerken Providentia

- Hoofdgebouwen (klooster, kapel, Ter Braekezaal)
- Militaire begraafplaats
- Heemtuin/park

19

Providentia | Waarderend landschapsonderzoek

Providentia is een bijzondere beboste enclave in de omgeving van Sterksel. Om de landschapswaarden in beeld te krijgen is eerst de relatie van Providentia met de omgeving onderzocht en vervolgens de waarden van het plangebied zelf.

Voor het in kaart brengen van de landschapswaarden van Providentia zijn de volgende aspecten van het plangebied geanalyseerd:

- De ruimtelijke structuur; dit betreft de opbouw van de boscomplexen en de open kamers.
- Het gebruik; dit betreft de voorzieningen en functies van het terrein.
- Bos- en natuurwaarden; dit betreft de samenstelling van de begroeiing en een indicatie van natuurwaarden in het terrein.

In de beschrijving van deze aspecten wordt allereerst de hoofdstructuur beschreven waarna de specifieke kenmerken op de kaarten worden toegelicht.

3.1 Providentia en de omgeving

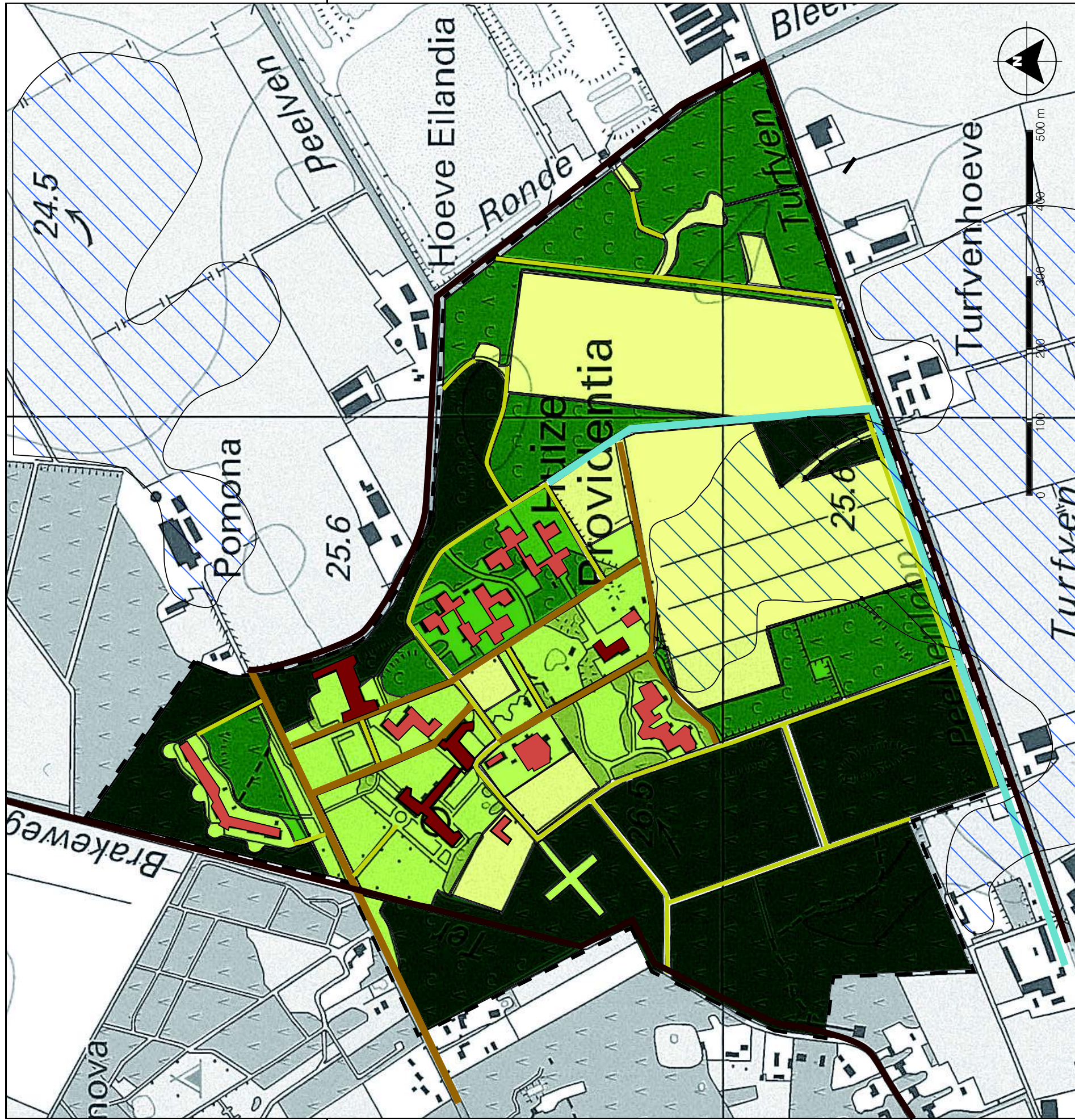
Providentia is een soort beboste enclave voor begeleid wonen ten zuidoosten van Eindhoven, op het plateau van Brabant. Door de planmatige opzet van bossen en open ruimte en de compositie van hoofdgebouwen heeft Providentia het karakter van een landgoed.

Het terrein grenst aan de westzijde aan het dorp Sterksel dat is ontstaan aan een zijarm van de Dommel: de Sterkselsche Aa. De ontginning van de woeste gronden en vennen ten oosten van het beekdal heeft zowel Sterksel als de enclave Providentia

tot ontwikkeling gebracht. Belangrijke ontginningslijnen zijn de Albertlaan en Peelvenweg die in verbinding staan met de spoorlijn Weert-Eindhoven en de weg naar Leende. De bospercelen van Providentia sluiten aan op de grote boscomplexen van de Somerense Heide tussen de Weerter- en Budelerbergen en Strabrechtse Heide. Tussen de bossen liggen de landbouwgronden van de jonge heideontginningen en drooggelegde vennen als het Peelven en het Turfven.

De ruimtelijke relatie tussen Providentia en het dorp Sterksel is beperkt. In het oorspronkelijk tuindorpplan vormde het station met de ontsluitende wegen van de Kloosterlaan en Pompendreef de verbinding tussen beide enclaves. Ook het dorp heeft een soort landgoedkarakter door de planmatige opzet en architectuur van de gebouwen en de loop van het Sterkselsche kanaal.

De twee enclaves van de Heerlijkheid liggen met de rug tegen elkaar. Het bos aan de westkant van Providentia wordt als uitloopgebied gebruikt en is toegankelijk via de Ter Brakeweg. De Dreef is een oude verbinding tussen Sterksel en de Somerense Heide maar is nu geen dragende lijn meer.

LANDSCHAP - Ruimtelijke structuur

Massa

Bos: landschappelijk waardevol

Bos: landschappelijk minder waardevol

Bebouwing: hoofd-/bijgebouw

Open ruimte

Laagte van voormalig ven

Open kamer

Halfopen kamer met verspreide
beplantingselementen

Lijnen

— Dragende lijn hoofdterrein

— Dragende lijn landschap

Waterlijn

Overige lijn

3.2 Ruimtelijke structuur

De ruimtelijke structuur van Providentia wordt bepaald door de schaal en afwisseling van ruimte en massa. Het hoofdterrein valt op door de robuuste historische gebouwen centraal in het plangebied. De verdichte open ruimtes rondom zijn ooit als park en heemtuin aangelegd. De randen van het terrein bestaan uit forse bosperceelen en een tweetal grote landelijke ruimten die een landschappelijk beeld geven en een heldere overgang vormen naar de landelijke omgeving. De kenmerken van massa en ruimte zijn als vlakken weergegeven. Deze vlakken krijgen samenhang door de dragende lijnen. Samen vormen deze onderdelen de ruimtelijke structuur.

Kenmerken Massa

BOS

Het hoofdterrein van Providentia wordt door boscomplexen omsloten. Aan de noord- oost- en zuidzijde vormt de bosrand de overgang tussen het grondgebied van Providentia en het open landbouwgebied. Aan de westzijde is het bos de schakel tussen Providentia en het dorp Sterksel. Grote delen van het bos zijn landschappelijk waardevol door het natuurlijke karakter van de gemengde beplantingen en het afwisselende reliëf. Enkele bospercelen zijn eenvormig en bedoeld voor de houtteelt. Voor verdere beschrijving van de bospercelen en lanen wordt verwezen naar paragraaf 2.3 Bos en natuur. De paviljoens op het terrein zijn grotendeels binnen de bospercelen gebouwd.

Bebowing

De meest beeldbepalende bebouwing is het klooster, de kapel, de Ter Braeckezaal, de boerderij en de school (zie kaart blz. 24). Op de kaart zijn deze gebouwen aangegeven als hoofdgebouwen die een samenhangende structuur vormen in de as van het terrein. De architectonische waarde van deze robuuste bakstenen gebouwen in neoklassieke bouwstijl is groot en karakteristiek voor de eerste decennia van de 20^e eeuw. Vanuit de omgeving zijn er enkele zichtlijnen op deze gebouwen die deels door de beplantingen in halfopen kamers worden geblokkeerd. De school ligt wat afzijdig en heeft een nieuwere bouwstijl. Bijgebouwen zijn de woonpaviljoens en nieuwere voorzieningen, gebouwd in de 70-er en 80-er jaren. De lichte bouwstijl van de paviljoens wijkt af van de robuuste architectuur van de hoofdgebouwen. Ook de ruimtelijke compositie van gebouwen werkt verstrend doordat paviljoens te dicht bij de hoofdgebouwen staan en zichtlijnen tussen

landschap en hoofdgebouwen blokkeren (zoals 'Bongerd' en 'Jonckheit'). Andere paviljoens zijn landschappelijk opgenomen in de randen buiten het hoofdterrein als aparte eenheden in het bos (Spechtenlaan, Koperwiek, Klaver).

Kenmerken Open ruimte

Laagte

De plek van de vroegere vennen (Turfven en Peelven) is nog steeds te zien door het hoogteverschil aan de oost- en zuidzijde, steilrandjes en de openheid in het landgebruik.

Open kamer

De open kamers spelen een belangrijke rol bij waarneming van het landschap vanuit het terrein en het zicht op de beeldbepalende bebouwing van Providentia vanuit de omgeving. Met name de open ruimte aan de zuidzijde, op de plek van het voormalige Turfven, geeft zicht op het klooster. Deze open ruimte krijgt een 'vervolg' in de halfopen kamers rondom de gebouwen op het hoofdterrein, hoewel in deze kamers veel beplanting voorkomt die het zicht belemmert. In de noordoosthoek bij het Turfven ligt een open kamer met paardenweides die aansluiten op de boerderij.

Halfopen kamer met verspreide elementen

Deze ruimten bestaan o.a. uit park, gazons, heertuin, overig plantsoen en voorzieningen als speelveld, kinderboerderij, speeltuin en tuin/terras bij de paviljoens (zie ook kaart Gebruik). De kamers zijn verdicht met verspreide elementen zoals sierheesters, bomen, struweel, hagen, zitplekken, parkeerplaatsen, speeltoestellen en stallen. Sommige van deze elementen horen bij de gebouwen zoals plantsoen, parkeerterrein en terras. Bij andere elementen is de relatie met het hoofdterrein en de gebouwen verloren gegaan, mede door de versnipperde inrichting en een extensief beheer. De openbare ruimte rondom de hoofdgebouwen heeft daardoor een verwaarloosde uitstraling. Rondom de boerderij zijn de open ruimten parkachtig maar omsloten door hekwerken. Het reliëf van stuifduinen loopt hier door in de halfoopen kamers.

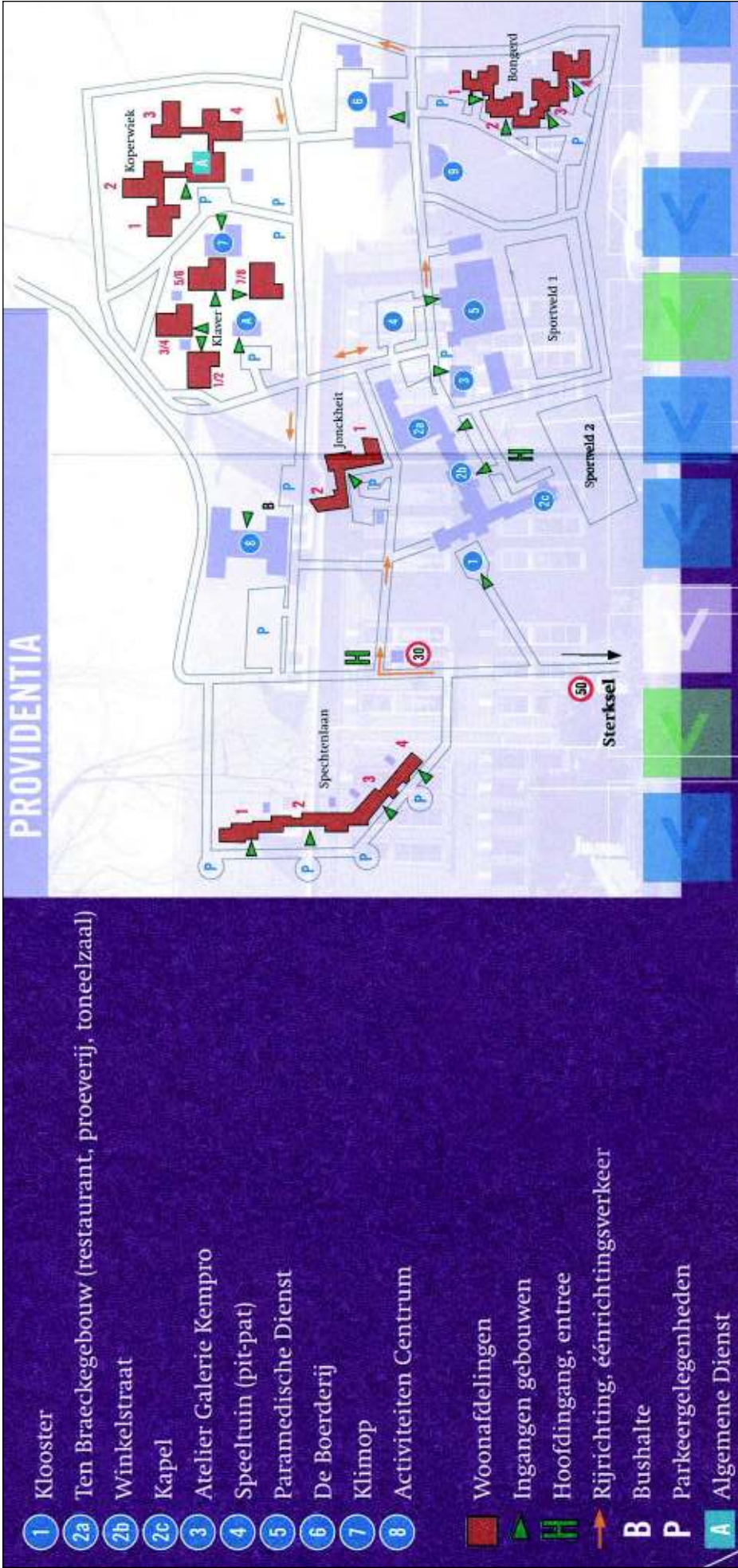
Geadviseerd wordt om ten behoeve van de ontwikkelingsmogelijkheden detailonderzoek te doen naar landschappelijk waardevolle beplantingen in deze halffopen kamers die horen bij het landschap (stuifduin) en parkinrichting (beplantingsgroepen en oude bomen).

Overgang tussen Providentia en het open landbouwgebied

Halopen kamer met verspreide elementen

Dragende lijn tussen boerderij en Turfven

Kenmerken lijnen

Dragende lijn hoofdterrein

Beeldbepalend vanuit de omgeving is de lange Albertlaan met restanten van een laanstructuur, die echter langs het hoofdterrein voert en in feite eindigt bij de boerderij Pomona. Dwars op de Albertlaan zijn enkele lijnen waarlangs de voorzieningen liggen van belang. Ter plekke van de Ter Braekezaal wordt deze structuur onduidelijk. De lijn tussen de boerderij en het Turfven is binnen het terrein een belangrijke drager.

Dragende lijn landschap

De randen van het terrein worden gevormd door de dragende lijnen van de Ter Brakeweg en Peelvenweg.

Water

de Peelvenloop is een smalle waterloop. De aanwezigheid van water past bij het karakter en de uitstraling van een landgoed. In de laagte van het Turfven liggen enkele greppels.

Overige lijnen

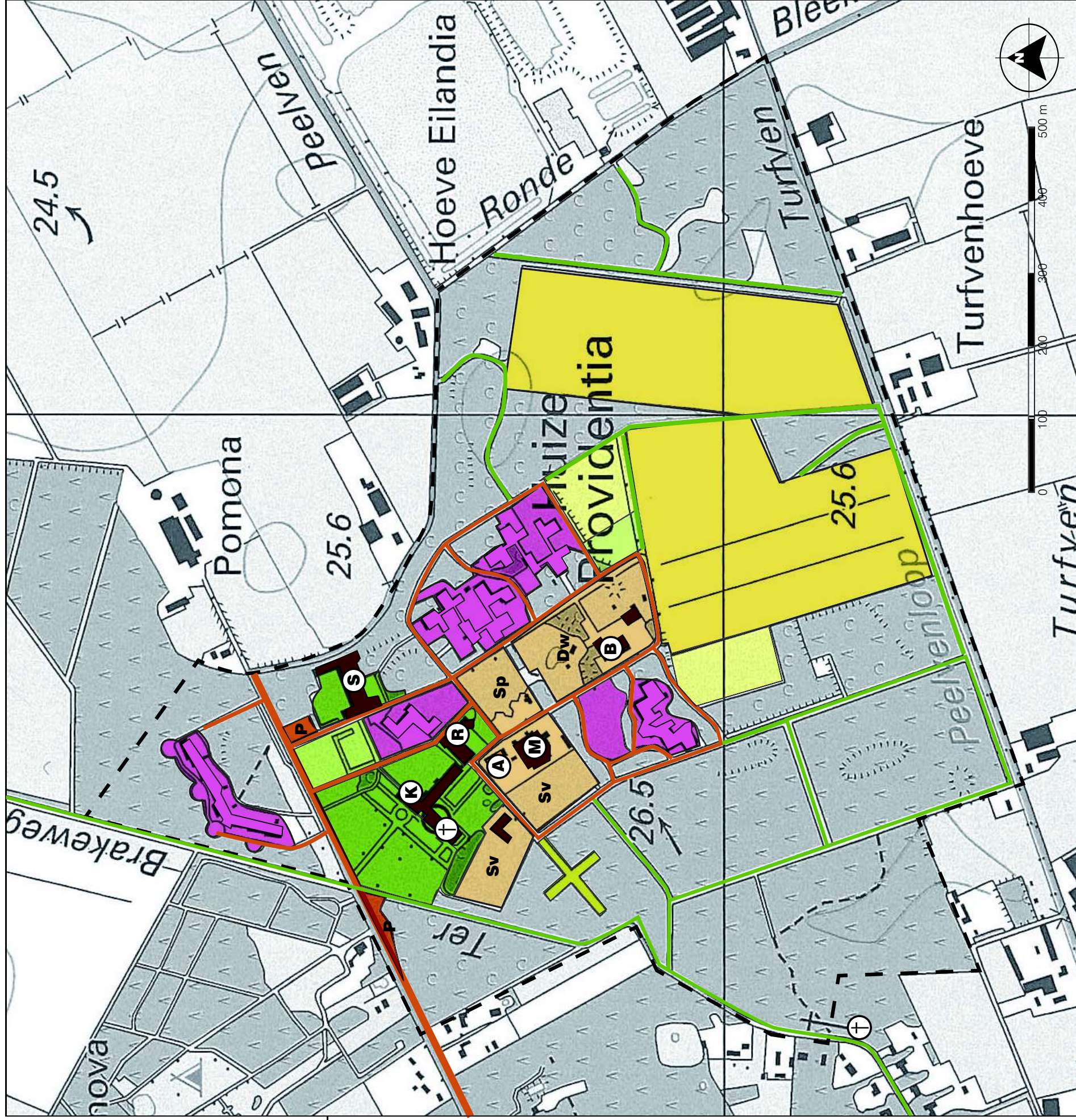
Overige lijnen als bospaden geven een schaal aan de boscomplexen en zichtlijnen en oriëntatie binnen de hoofdobbouw.

Knelpunten

- De hoofdstructuur van het landgoed is vertroebeld door de versnippering van bos en ruimten.
- De architectonische kwaliteit en compositie van woonpaviljoens rondom de hoofdgebouwen doet afbreuk aan het landgoedkarakter.
- De entree van het hoofdterrein is onduidelijk door de as van de Albertlaan en de inrichting van dragende lijnen in het hoofdterrein.
- De verhouding van bos, gebouw en open ruimten is in de huidige opzet onevenwichtig.

Kansen

- Versterking van het landgoedkarakter van de enclave door een heldere structuur van hart, schil en randen.
- Het hart ligt rondom de hoofdgebouwen (hart en kamers) en is door een noord-zuidas verbonden met de open kamer van het voormalige Turfven.
- Deze open as wordt geflankeerd door fraaie boscomplexen (groene randen) met zichtlijnen naar de omgeving.

LANDSCHAP - Gebruik

Ontsluiting

- Ontsluiting terrein Providentia

- P** Parkeerplaats

Wonen

	Woongebouw, tuin/terras en parkeren
	Braakliggende bouwlocatie

Voorzieningen

Hoofdaebouwen

- K** Kinderdagverblijf

- ⊕ Kabel

- Restaur

- Atelier

- M** Paramedische dienst

- Boerderij**

- Activiteitencentrum / school

Openbare ruimte

- Sportveld

- Dierenweide

- Speelterrein

	Begraafplaats

Groen

-
- Heemtuin

- Overig park / sierplantsoen

- Bos met recreatieve (wandel-, fiets-)

-

Landbouw

- Bouwland

- Grasland

- Boomkwekerij

3.3 Gebruik

Het ruimtegebruik is een belangrijk functioneel aspect van de ruimtelijke en landschappelijke opbouw van het terrein. Het betreft hier de functie van gebouwen en het gebruik van de openbare ruimte. De belangrijkste functies zijn de ontsluiting voor het verkeer, het wonen, de voorzieningen voor bewoners, personeel en bezoekers, het functionele groen en de landbouw. In de functionele structuur valt een concentratie op rond de hoofdgebouwen met de gemeenschappelijke voorzieningen en de schil van woonpaviljoens. De toegang tot dit hart is echter onduidelijk, mede door de ligging van de parkeerplaats voor bezoekers. De rand wordt extensief gebruikt voor bosbouw en in de open kamers ook voor landbouw. Het bos dat grenst aan Sterksel wordt intensief als wandelbos door bezoekers gebruikt.

Kenmerken ontsluiting

De hoofdontsluitingsweg Alberlaan is de belangrijkste toegang tot Providentia en wordt gebruikt door bewoners en bezoekers. De hoofdparkerplaats ligt aan het einde van deze toegangsweg en biedt plaats aan ca. 20 auto's. Verdere parkeergelegenheid ligt bij de paviljoens. Tussen de entree van het terrein Providentia en het recreatiepark Recrenova wordt geparkeerd op een brede grasstrook. Hier staat ook het informatiebord over het terrein. De toegang tot het terrein is versnipperd en onduidelijk.

Kenmerken wonen

De woonpaviljoens liggen verspreid over het terrein in een schil rondom de hoofdgebouwen tegen en in de bosrand. De inrichting rond de paviljoens bestaat uit parkeerplaatsen, terrassen en plantsoen. De meeste paviljoens liggen niet aan hoofdwegen en hebben een eigen toegangsweg.

Kenmerken voorzieningen

De belangrijkste voorzieningen (onder andere activiteitencentrum, winkel, galerie) zijn geconcentreerd in en rond de hoofdgebouwen. Dit hart wordt het meest intensief gebruikt. De voorzieningen spelen een belangrijke rol bij de zorg, maar ook bij de integratie/ontmoeting tussen bewoners en bezoekers.

Het centraal gelegen groen heeft een functie als sportveld, speeltuin, en (zorg/kinder)boerderij.

De begraafplaats vormt een aparte eenheid en ligt enigszins achteraf in het bos. Hier ligt een militair ereveld uit de Tweede wereldoorlog (Gemeenebest) en zijn oud-bewoners begraven.

Kenmerken groen

De groenstructuur rondom de hoofdgebouwen is aangelegd als heemtuin. Deze staat genoemd op de lijst van natuur- en heemtuinen van Noord-Brabant en heeft mogelijk een bovenlokale functie. In opzet heeft de heemtuin een relatie met de gebouwen en een functie voor de bewoners. Maar in de huidige toestand is de tuin verwaarloosd en er is weinig directe betrokkenheid tussen de bewoners en omgeving. Het overig sierplantsoen is divers en sterk versnipperd en draagt weinig bij aan zowel de ruimtelijke structuur als het gebruik.

Het bos aan de westzijde van het Providentia terrein heeft een belangrijke functie als uitloophoofdstad voor Sterksel (uitlaten honden, wandelen, fietsen). De meeste bospercelen zijn aangelegd voor de houtproductie.

Kenmerken landbouw

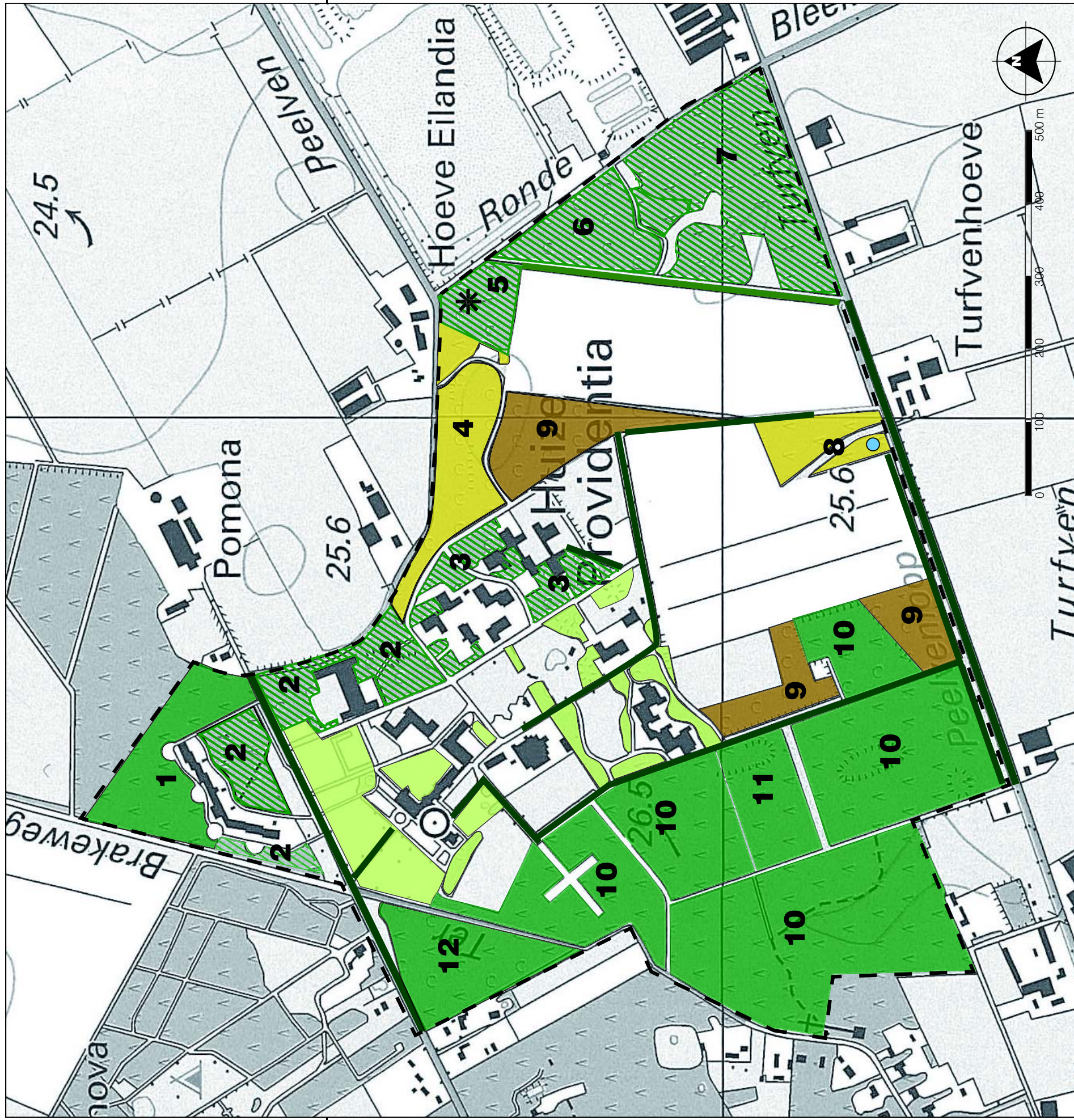
De grootste open ruimten worden gebruikt als bouwland. Er zijn ook enkele kleine percelen grasland, die vooral in gebruik zijn als paardenweide. Ook is een klein gedeelte in gebruik als boomkwekerij.

Kneelpunten

- De enclave heeft een ontoegankelijke uitstraling als 'gated community'. De toegang en opzet van het terrein is eveneens onduidelijk.
- Het terrein heeft geen centrum.
- Enkele woonpaviljoens zijn te sterk verweven met de voorzieningen en hoofdgebouwen.
- Enkele woonpaviljoens zijn te sterk verweven met het bos.

Kansen

- De eenheid van het bijzondere 'dorp' versterken en toegankelijker maken voor de omgeving.
- Aantrekkelijker maken van de woonpaviljoens in relatie tot het centrum en de randen.
- Het terrein aantrekkelijker maken als uitloopegebied.

	30 Gemengd loofbos vak 8
	Gemengd naaldbos vak 10 en 11

Vak 12

Het perceel van dit uitkapbos van grove den heeft een natuurlijke ondergroei met Amerikaanse vogelkers, lijsterbes en berk. Op sommige stukken is naast grove den, beuk bijgeplant. Deze opstand heeft een redelijke natuurwaarde vanwege het voorkomen van inheemse boomsoorten en afwisseling. De ondergrond heeft weinig reliëf. Ook is het gebruik minder intensief als vak 10.

Naaldbos met lage natuurwaarde

Vak 2

Deze percelen bij het schoolgebouw en de Spechtenlaan horen oorspronkelijk bij het bosperceel vak 1. Dit bos heeft een relatief lage natuurwaarde door de versnippering vanwege bebouwing, parkeren e.d. De begroeiing bestaat uit gemengd bos van grove den met verspreid eik, berk en hulst in de ondergroei. De berken zijn opvallend doordat ze bijna allemaal meerstammig zijn. De bodem vertoont hier veel reliëf.

Vak 3

Dit bosperceel van gemengd naaldbos kwam oorspronkelijk overeen met vak 1 en 2 maar is uitgehold door de bouw van de paviljoens in het bos en reliëf. De eenheid van het perceel is wel herkenbaar gebleven.

Vak 5

Dit perceel bestaat uit productiebos met 100% fijnspar is niet ouder dan 50 jaar. De bodem vertoont wel wat licht reliëf van de voormalige woeste grond. In de rand is aantasting door een insect (letterzetter, Ips typografis) aangetroffen bij enkele exemplaren. Dit betekent dat het fijnsparbos, indien er niet snel

actie wordt ondernomen, in zijn geheel zal worden aangetast en zal verdwijnen. De natuurwaarde van dit perceel is niet hoog, maar er zijn wel mogelijkheden als nestgelegenheid voor havik of sperwer.

Vak 6

In het midden van dit perceel staat een vak met 100% lariks. Rondom dit perceel is recent een grondwal opgeworpen. De buitenrand is vrij gemaakt van begroeiing waar een zoom ontstaat van zaailingen. Wat de achterliggende bedoeling is van de aanleg van de grondwal is niet duidelijk. In dit perceel staat veel Amerikaanse vogelkers. De natuurwaarde van dit perceel is laag vanwege het ontbreken van inheemse soorten. Er zijn mogelijkheden als nestgelegenheid voor havik of sperwer.

Vak 7

Dit vak bestaat voornamelijk uit productiebos van grove den. Er is nog steeds een duidelijk rijenpatroon aanwezig. De grove dennen staan erg dicht op elkaar waardoor het bestand kwetsbaar is. Dunning is noodzakelijk. Binnenin komt een stuk met boswilg voor. Langs de randen van dit bos is langs de open plekken douglas aangeplant. Ook dit perceel bevindt zich binnen de opgeworpen grondwal. Er zijn mogelijkheden als nestgelegenheid voor havik of sperwer.

Overig groen

Lanen

Enkele ontsluitingswegen worden door lanen begeleid. Deze zijn voor een groot deel uiteengevallen en slecht herkenbaar als lijnelement.

Vanuit het esdorp Sterksel wordt de Dreef begeleid door

Beukenlaan langs Turfven

oude eikenbeplanting. In de structuur van de Heerijckheid zijn verschillende lanen aangeplant (beuk, Amerikaanse eik, eik). De Albertlaan wordt begeleid door een onderbroken, veelal eenzijdige eikenlaan. De Peelvenweg wordt deels begeleid door berken, en deels door een dichte beplanting van Amerikaanse eik, ook aan de overzijde van de Peelvenloop langs het wandelpad.

Rondom de hoofdgebouwen begeleiden lindelanen en beukenlanen de toegangspaden. Rondom komen verspreid en in groepen oude loofbomen voor. De interne structuur wordt deels begeleid door een enkele berkenlaan of jonge aanplant van verschillend sortiment (bv esdoorn). De weg en ruimtelijke drager tussen de boerderij en de laagte van het Turfven is beplant met beuken waarvan het oostelijke lint bijzonder gaaf is. Tussen enkele bospercelen (vakken 10 en 3) komen restanten van lanen voor (eik, beuk).

Geadviseerd wordt om detailonderzoek te doen naar waardevolle bomen in deze lanen ten behoeve van ontwikkelingsmogelijkheden.

Houtwal

Aan de zuidoostzijde is tussen de grote open kamer en de bosrand een houtwal ingeplant met gemengd loofhout.

Snippergroen en sierplantsoen

Verspreid op het hoofdterrein komen verschillende vormen van beplanting voor. Waardevolle elementen zijn heestergroepen als hult, taxus en rhododendron, solitaire parkbomen als ceder, kastanjes e.d.

Knelpunten

- De natuurwaarde van het bos is laag door het productiekarakter en geringe vitaliteit of matig door te weinig afwisseling in sortiment en ondergroei.
- De laanstructuren zijn van slechte kwaliteit en onvolledig.

Kansen

- Het reliëf van de oude woeste gronden en de omvang en eenheid van de bosopstanden is een belangrijke basis voor de kwaliteit.
- De waarde van het naaldbos kan worden verhoogd door selectieve dunning van de houtopstand, waardoor open plekken ontstaan met natuurlijke verjonging en een groter aandeel loofhout en ondergroei. Om de natuurwaarde te verhogen kan dunning gericht worden op de kap van exoten.
- De ontwikkeling van het jonge eikenbos dient pas op lange termijn begeleid te worden door selectieve dunning. Ook dood hout draagt bij aan de natuurwaarde.
- Delen van het naaldbos kunnen waardevol zijn als nestgelegenheid en vluchtplaats.
- De aaneensluiting van vakken in de west- en oostrand van het terrein geeft meerwaarde voor de natuur.
- De relatie met de open kamers geeft kansen voor de ontwikkeling van zoomvegetatie.
- De relatie met vochtige delen (poel, waterloop) geeft ook kansen voor afwisseling in het bos.

Entree

Rand

Hart

Landschap

KWALITEITSBEELD

Vanuit het historische en landschapsonderzoek komt voor het plangebied een samenhangend kwaliteitsbeeld naar voren, waarin de belangrijkste ruimtelijke kenmerken samenvallen.

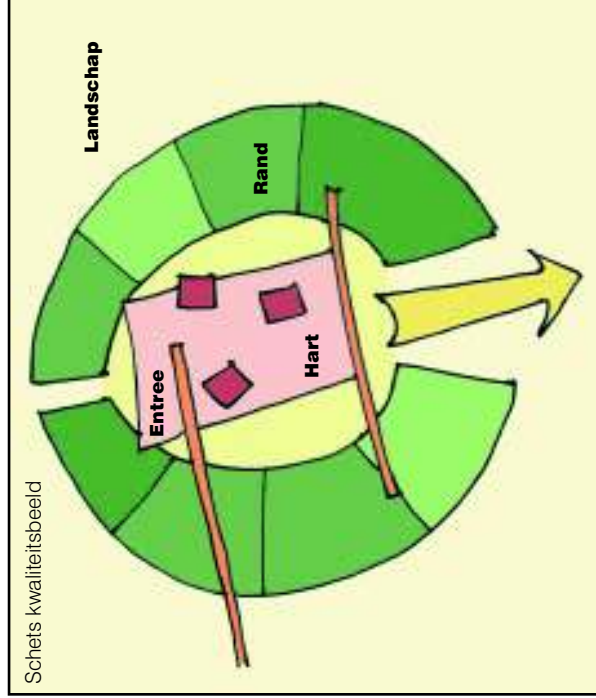
Het kwaliteitsbeeld is opgebouwd uit het hart en de randen. Het hart bestaat uit het hoofdterrein met bebouwing en de randen uit de bossen en open kamers. Het landgoedkarakter wordt bepaald door de compositie van gebouwen, open ruimte en bos dat aansluit op het omliggende landschap.

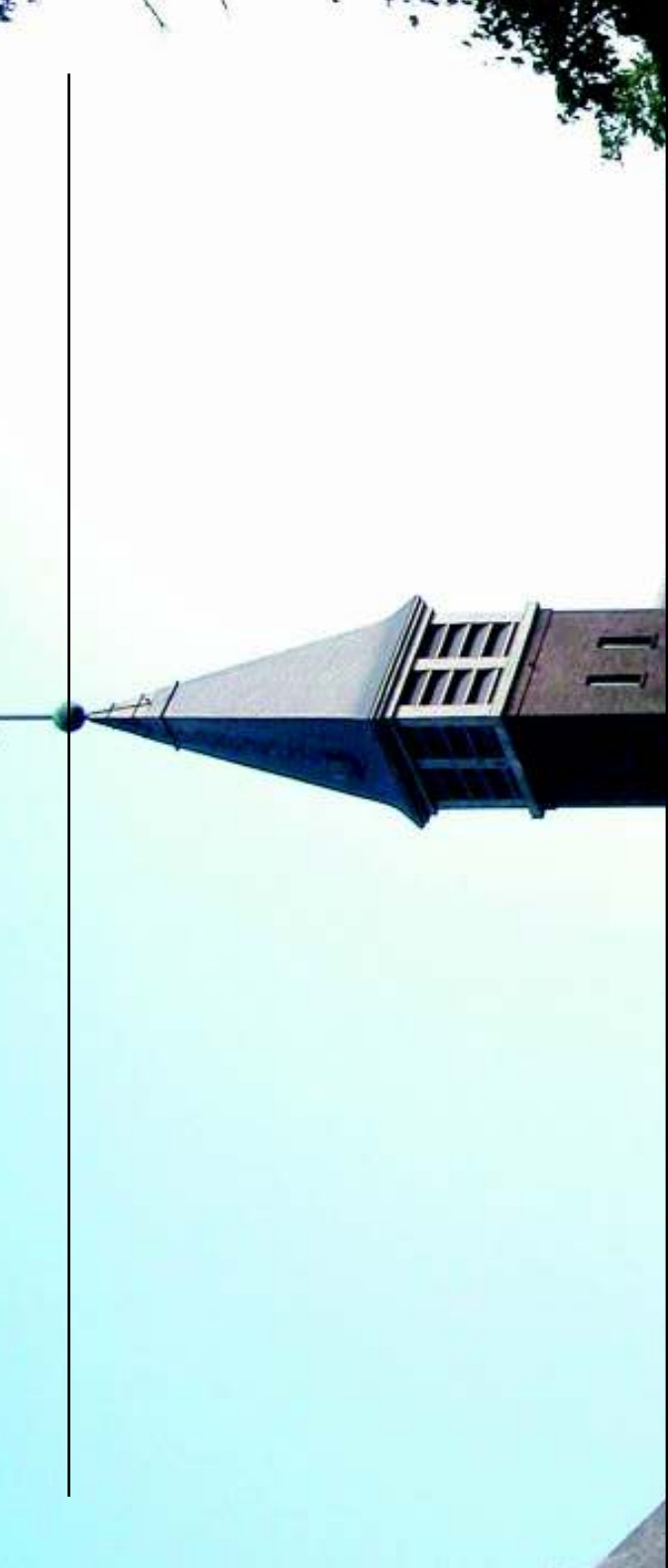
In de vorige hoofdstukken zijn de ruimtelijke kenmerken, kansen en knelpunten voor de verschillende thema's aangegeven.

- Samengevat zijn de belangrijkste kwaliteiten van het hart:
- Cultuurhistorie: de hoofdgebouwen en de Albertlaan;
 - Ruimtelijke structuur: de Albertlaan en de entree met open as met een compositie van gebouwen;
 - Gebruik: het 'dorp': centrumvoorzieningen en woningen met openbaar groen, voorzieningen voor bewoners en bezoekers;
 - Bos en natuur: oude bomen en lanen.

De belangrijkste kwaliteiten van de randen zijn:

- Cultuurhistorie: de laagten van Turfven en Peelven, het kavelpatroon;
- Ruimtelijke structuur: het bos, de open kamers en de randen tussen bebost gebied en het open landbouwgebied in de omgeving, laanstructuren;
- Gebruik: recreatief gebruik van de bossen;
- Bos en natuur: aaneengesloten natuurlijk bos en lanen, afwisseling voor natuur langs de randen.

Nieuwland Advies

Nieuwland Advies is een adviesbureau, gespecialiseerd in beleidstrajecten voor het stedelijk en landelijk gebied. Nieuwland Advies is sterk in de praktische uitwerking van dat beleid in beheer- en inrichtingsplannen, onderzoek en expertise-ontwikkeling en in de organisatie en uitvoering van communicatie-activiteiten. Onze kracht ligt in creatief meedenken en in de kennis van het beleid en de praktijk. Het proces - de communicatie, het draagvlak en het meedenken van betrokkenen - krijgt bij ons veel aandacht. Nieuwland Advies staat voor ruimtelijke kwaliteit. De principes van een duurzame samenleving komen terug in onze dienstverlening en bedrijfsvoering.

Nieuwland Groep

Nieuwland Advies

bezoekadres **Haagsteeg 4**
postadres **Postbus 522**
6700 AM Wageningen
telefoon + **31.(0)317.467.246**
fax + **31.(0)317.467.200**
e-mail **advies@nieuwland.nl**
www.nieuwlandadvies.nl

Nieuwland Opleidingen

bezoekadres **Plantsoen 15**
postadres **Postbus 522**
6700 AM Wageningen
telefoon + **31.(0)317.421.711**
fax + **31.(0)317.425.046**
e-mail **info@nieuwland.nl**
www.nieuwland.nl

Nieuwland Automatisering

bezoekadres **Plantsoen 15**
postadres **Postbus 522**
6700 AM Wageningen
telefoon + **31.(0)317.421.711**
fax + **31.(0)317.425.046**
e-mail **info@nieuwland.nl**
www.nieuwland.nl